

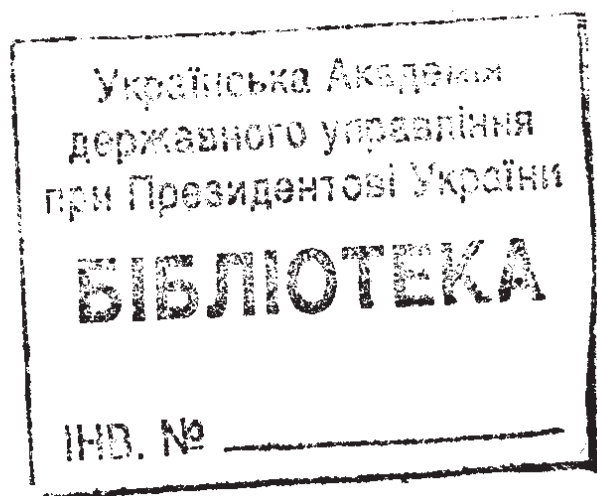
145

Українська Академія державного управління
при Президентові України

Кафедра економічної політики

Олександр Кілієвич

**Методичні вказівки
до написання контрольних
робіт і рефератів з модуля
“Економічний аналіз
державної політики”**

Київ
Видавництво УАДУ
2002

УДК 32.351:303.7

ББК 65.2

М 54

Схвалено Вченою радою Української Академії
державного управління при Президентові України.

Протокол №71/1 від 31 січня 2002 р.

Розглянуто на засіданні кафедри економічної політики
10 травня 2002 р. (протокол № 13)

Укладач

О. Кілієвич, доцент кафедри економічної політики УАДУ

Рецензент:

І.В. Розпутенко, доктор наук державного управління, професор, проректор-директор Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів

М 54 Методичні вказівки до написання контрольних робіт і рефератів з модуля. “Економічний аналіз державної політики” / Уклад. О.Кілієвич. - К.: Вид-во УАДУ, 2002. - 28 с.

Методичні вказівки мають використовуватися при підготовці контрольних робіт, рефератів, аналітичних записок, написання яких передбачено навчальною програмою. Вони включають методичні рекомендації до написання рефератів (аналітичних записок) для слухачів денної і вечірньої форм навчання, завдання і методичні рекомендації до виконання контрольних робіт для слухачів заочної форми навчання, список літератури та перелік Інтернет-ресурсів, що будуть корисними при виконанні завдань.

Призначені для самостійної роботи слухачів усіх форм навчання за програмою модуля “Економічний аналіз державної політики”, а також для аспірантів, викладачів, науковців, державних службовців, усіх, хто займається питаннями аналізу державної політики.

УДК 32.35:303.7

ББК 62.5

© О. Кілієвич, 2002

© Українська Академія
державного управління
при Президентові України,
2002

Передмова

Модуль “Економічний аналіз державної політики” є складовою частиною дисципліни “Економічна політика” і входить до основних модулів навчальної програми підготовки магістрів державного управління.

Предметом модуля “Економічний аналіз державної політики” є **державна політика** - напрям дії або утримання від неї, обрані органами державної влади для розв’язання певної проблеми або сукупності взаємно пов’язаних проблем [40]. У свою чергу, **аналіз державної політики** - це порада щодо державних рішень (дій), орієнтована на клієнта (тобто замовника аналізу) й базована на суспільних цінностях [1].

Економічний аналіз державної політики зосереджується власне на економічних аспектах аналізу, кількісних, зокрема вартісних оцінках всіх складових політичного процесу. Це погляд на державну політику передусім з позицій оцінки її ефективності й результативності. Значна увага при цьому приділяється з’ясуванню підстав для тих чи інших дій з боку органів державної влади, оцінюванню безпосередніх результатів певної державної політики та її наслідків, визначенню результативності та ефективності державної політики. Понятійний апарат, проблематика економічного аналізу державної політики мають перебувати в центрі уваги слухачів при підготовці до практичних занять, самостійному опрацюванні програми модуля, написанні рефератів та виконанні контрольних робіт.

Методичні вказівки слід використовувати разом з навчальними посібниками “Економічний аналіз державної політики” [3] та “Економічний розвиток і державна політика” [2], в яких докладно висвітлені концепції, терміни і поняття, необхідні для виконання завдань.

1. Завдання до виконання контрольних робіт для слухачів заочної форми навчання

Мета контрольної роботи - засвоєння базових знань щодо економічних аспектів аналізу державної політики; формування вміння ідентифікувати підстави державного втручання і аналізувати впровадження державної політики в різні сфери суспільного буття, визначати наслідки такого втручання з огляду на різні цілі політики, аналізувати діяльність державних установ.

Модуль викладається протягом двох сесій. Теми контрольних робіт слухачі вибирають під час першої із цих сесій. Виконана робота має бути здана до навчально-методичного відділу не пізніше першого дня занять у наступну сесію. Оцінка за контрольну роботу є складовою частиною підсумкової оцінки за дисципліну.

1.1. Структура роботи

Контрольна робота складається з двох завдань. Перше завдання являє собою аналітичну записку, рекомендації щодо його виконання наведені в розд. 3. Друге завдання на тему “Державна установа як економічний агент” описано в розд. 4.

Завершена контрольна робота повинна мати таку структуру:

- перша сторінка є титульною;
- друга сторінка і далі - текст першого і другого завдання;
- на останній сторінці поміщають список використаних джерел.

1.2. Оформлення контрольної роботи

Контрольна робота виконується на стандартному папері формату А4. Обсяг роботи - не більше 9-12 с. з урахуванням титульної сторінки і змісту (з розрахунку 29 рядків на стор., 60 символів у рядку; в разі інших параметрів відповідно коригується обсяг у сторінках).

Список літератури оформлюється згідно з чинними стандартами. В разі використання в тексті роботи інших джерел слід робити відповідні посилання на список літератури (наприклад, посилання на с. 25 джерела, яке вміщено у списку літератури під номером 1, матиме такий вигляд: [1, с. 25]). Якщо використовуються статистичні дані, приклади з газетних публікацій, посилання на джерела також обов'язкові.

Наведемо зразок оформлення першої титульної сторінки:

<p>Українська Академія державного управління при Президентові України Кафедра економічної політики</p> <p>Контрольна робота з модуля “Економічний аналіз державної політики”</p> <p>слухача __ курсу __ потоку ____ групи заочної форми навчання</p> <hr/> <p>(Прізвище, ім'я та по батькові)</p> <p>Київ - _____ рік</p>

1.3. Використання рекомендованої літератури та інших джерел

Виконуючи контрольну роботу, слід насамперед користуватись рекомендованою літературою, що не виключає й використання інших джерел. Серед рекомендованих підручників і монографій особливу увагу слід звернути на такі джерела [1-3; 11; 15; 17-23]. Для виконання другого завдання можна скористатись книжками [1; 6; 10; 13; 19; 25].

Корисним може бути звертання фахових журналів в галузі державного управління і економіки (наприклад, “Вісник УАДУ”, “Економіка України”), галузевих журналів; серед російських видань заслуговує на увагу журнал “Вопросы экономики”, серед англійської періодичної літератури - “Journal of Economic Literature”, “Journal of Public Economics”, “Journal of Political Economy”, популярний британський щотижневик “The Economist”.

У разі виконання багатьох завдань, особливо пов'язаних із порівняльним аналізом державної політики у різних країнах, доречно скористатися інформаційними ресурсами мережі Internet, що наведені в кінці методичних вказівок.

2. Завдання до написання рефератів (аналітичних записок) для слухачів денної і вечірньої форм навчання

Завдання виконується у вигляді *аналітичної записки*.

Текст завдання обов'язково має бути структурованим згідно з рекомендованим планом.

Обсяг завдання - 3-4 с. тексту (8000-10000 знаків) формату А4, надрукованого через півтора інтервали шрифтом Times new Roman 12, з полями по 2 см.

Окрема титульна сторінка не потрібна, на початку тексту наводяться: прізвище та ініціали виконавця, заголовок "Аналітична записка на тему: Назва теми" та підзаголовок "реферат з модуля "Економічний аналіз державної політики". Загальний список використаної літератури не потрібен, але обов'язково необхідні посилання на всі використані факти і дані.

Робота має бути індивідуальною. Не допускається використання без посилань аналітичних записок інших авторів.

Термін подання рефератів (аналітичних записок) на кафедрі економічної політики - не пізніше ніж у кінці тижня, протягом якого виконується заключний письмовий тест з модуля "Економічний аналіз державної політики"

3. Рекомендації до написання аналітичних записок

3.1. Загальні зауваження

Мета роботи - оволодіти навичками аналізу державної політики, передусім його економічних аспектів та написання аналітичного документа (аналітичної записки) з рекомендаціями для органів влади.

Особливістю *аналітичної записки* є те, що в ній розглядається проблема (питання), яка потребує вирішення, тобто якихось дій з боку влади.

Для аналізу можна вибрати одну з проблем, яка є предметом дослідження у магістерській роботі.

"Успішно укладені документи з аналізу політики мають спільну мету та спільне завдання. Завдання будь-якого документа з аналізу політики - інформувати розробників політики, яким чином можна вдосконалити державну політику в певній галузі.

Документ з аналізу політики є виключно практичним за природою. Він не є ні теоретичним, ні узагальнюючим документом. Його завдання - визначити та оцінити наявні варіанти політики в конкретній галузі.

Документ з аналізу політики покликаний дати оцінку певному рішенню шляхом критичного розгляду існуючого та потенційно можливих варіантів політики органів влади. Цей документ укладається з метою допомогти суб'єктам прийняття рішень вибрати оптимальний варіант політики, спрямований на розв'язання конкретної проблеми.

Документи з аналізу політики укладаються щодня на всіх рівнях уряду. Посадовим особам постійно доводиться впроваджувати нову політику або змінювати стару. Коли вони проводять офіційну політику в певній галузі, вони хочуть знати, наскільки ефективною є така політика. Крім того, їх цікавить, чи існують альтернативні варіанти і які саме, що можна змінити для поліпшення поточної політики і якими будуть наслідки цих змін. Перегляд політики зумовлений низкою обставин. Іноді аналіз політики виконується в межах регулярного процесу розподілу коштів на фінансування певних урядових агенцій. Він допомагає суб'єктам ухвалення рішень доходити висновку щодо продовження чи припинення поточної політики. Аналіз політики може бути дуже обмеженим за обсягом, наприклад, проводиться з метою визначення оптимальних годин роботи міського парку. І навпаки, він може стосуватися дуже значного питання, такого, приміром, як шляхи забезпечення державою медичного обслуговування та безпеки її громадян" [5, с.9-10].

3.2. Параметри тексту

"Існує два загальних правила, що визначають обсяг інформації, поданої в тексті документа. Перше: зміст має бути достатнім для проведення якісної оцінки політики. До тексту вносяться всі факти, необхідні для усвідомлення важливих переваг та недоліків певного варіанта політики і його альтернатив. Якщо в документі не розглянуто якийсь факт, що є вирішальним для прийняття рішення, то найімовірніше, що буде прийнято не правильне або неоптимальне рішення.

Ніколи не відкидайте факти лише тому, що вони свідчать не на користь обраного вами рішення чи підходу. Ваш обов'язок подати всі факти максимально зрозуміло й неупереджено, не віддаючи перевагу жодному з них.

Другим правилом щодо визначення обсягу роботи є необхідність опускати будь-які побічні матеріали. Використовуйте лише ту інформацію, яка корисна для прийняття конкретного рішення” [5, с.10-11].

3.3. Орієнтовна структура реферату

Реферат має складатися з шести обов’язкових розділів.

Наведені в рекомендаціях перелік підрозділів (пунктів а, б ... тощо) є орієнтовним.

1. Визначення проблеми для аналізу

а) У чому полягає проблема (питання), що потребує розв’язання?

б) Які симптоми проблемної ситуації?

Проблемною є ситуація, яка викликає певне занепокоєння в суспільстві в цілому (або в окремій громаді) і потребує втручання з боку відповідного органу влади для її вирішення (пом’якшення напруженості і т.ін.).

в) Хто є клієнтом (тобто замовником) аналізу?

Замовником має виступати державна установа або її структурний підрозділ (як виняток – неприбуткова організація).

На правильне визначення проблеми для аналізу, на думку фахівців, витрачається до 50% від загальних зусиль на проведення аналізу політики. Часто замість справжньої проблеми розглядають лише симптоми проблемної ситуації чи наслідки проблеми, і пропонують заходи лише для подолання наслідків проблеми. Більш докладно про визначення та формулювання проблем для аналізу політики див. у [13, с.87-102; 40, с.196-201; 42, с.118-136].

2. Обсяг проблеми

а) Які існують підстави для державного втручання?

Необхідно здійснити аналіз неспроможностей ринку (загальний перелік ситуацій неспроможності ринку і їх аналіз - див. [2, розд. 5.2 - 5.7], а також [1; 3; 17; 18; 37; 46] (*увага: цей пункт є обов’язковим!*)).

б) Які масштаби має проблема (у територіальному, галузевому аспектах, у часовому вимірі, які групи населення, який його відсоток зачіпає проблема)?

в) Як виникла проблема, вона є новою чи вже виникала і розглядалася раніше?

г) Яка історія питання і що робилось у цьому напрямку?

д) Який сучасний стан справ у законодавчій та інституційній базі?

е) Наскільки нагальним є вирішення проблеми?

У цьому розділі важливо охарактеризувати поточну політику.

“Перше завдання документа з аналізу політики - описати поточну політику, щоб дати читачеві можливість зрозуміти існуючу ситуацію та історію її виникнення. Характеристика політики повинна включати три важливі моменти. По-перше, чітке та стисле формулювання обраної політики. Можливо, будь-яке письмове визначення політики з даного питання взагалі відсутнє. В такому разі слід, насамперед, констатувати відсутність сформульованої політики в даній галузі, а потім перелічити та описати ті варіанти політики в дотичних галузях, що можуть мати непрямий вплив на досліджувану проблему.

Якщо ж письмове визначення політики в обраній галузі існує, треба процитувати таке визначення без жодних змін з відповідних документів, пославшись на джерело. Якщо ж політика офіційно сформульована певним органом влади, слід зазначити, який саме орган влади розробив цю політику.

Друга частина цього розділу вашого документа повинна містити коротку історію розробки та впровадження поточної політики. Тут варто відповісти на низку базових запитань, а саме:

1. Коли було започатковано поточну політику?
2. Як це було зроблено?
3. На розв'язання якої проблеми чи задоволення якої потреби було спрямовано дану політику?
4. Якими були результати запровадження політики?

Третя частина цього розділу являє собою докладний опис проблеми, для розв'язання якої було розроблено політику, а також оцінку обсягу та нагальності цієї проблеми” [5, с.13-14].

У цьому розділі також варто описати середовище, в якому розробляється політика.

“Політика майже завжди виникає у відповідь на реальні потреби, проте нерідко вона відбиває потреби однієї частини населення більшою мірою, ніж іншої його частини. Політика формулюється у певному середовищі, найважливішим тут є:

1. соціальне середовище: культурні, етнічні, релігійні та інші звичаї, очікування, моделі поведінки та способи взаємодії і взаємозв'язку між ними, що їх встановлює кожне суспільство;

2. фізичне середовище: клімат, архітектура, топографія, природні ресурси та інші фізичні характеристики, що визначають спосіб життя, прийнятий у суспільстві;

3. економічне середовище: зміст та активність економічного життя суспільства, в тому числі характер індустрії та торгівлі, відносна заможність чи бідність регіону, на який поширюється політика, рівень безробіття, рівень економічного зростання тощо;

4. політичне середовище: урядові структури, чинне законодавство, політичні партії, переважаюча ідеологія, нагальні політичні проблеми даного моменту.

В документі з аналізу політики слід окремо описати соціальне, фізичне, економічне та політичне середовища, що впливають на формування політики, приділяючи особливу увагу тим факторам, дія яких є найпомітнішою для розробки даної політики” [5, с.14].

3. Консультації

а) *Зацікавлені групи* (вказати, які існують зацікавлені групи, тобто тих, кого зачіпає проблема або засоби її розв’язання, і хто має можливість впливати на ситуацію як позитивно, так і негативно).

У цьому пункті вказуються лише недержавні структури і такі, з інтересами яких слід рахуватись. Тут згадуються лише інституційовані групи (наприклад, організації, які захищають права інвалідів); окремі неінституційовані групи населення (наприклад, інваліди) вказуються в пункті б.

б) *Чи можуть виникнути внаслідок ваших пропозицій занепокоєння в інших установах і які саме?*

Тут вказуються лише державні структури, позицію яких слід враховувати. Замовник аналізу сюди не включається.

4. Моделювання проблеми

а) *Вибір цілей розв’язання проблеми.*

б) *Вибір критеріїв досягнення цілей* (критерій - певна конкретизація цілі; він конкретно визначає міру досягнення загальної цілі, яке вважається достатнім для визнання проблеми розв’язаною. Кожній цілі має відповідати свій критерій або система критеріїв, якщо один критерій не розкриває всі основні аспекти цілі).

в) *Вибір обмежень* (список обмежень має охоплювати будь-які ресурси, необхідні для реалізації альтернатив політики).

5. Альтернативні шляхи розв'язання проблеми

“Правильно визначити варіанти політики означає описати різні підходи до вирішення проблеми, а НЕ описати кілька заходів, що разом становлять один підхід. *Варіанти політики - це різні, взаємовиключні підходи до проблеми. Якщо обирається один варіант, то решта відкидаються.* Іноді слухачі помилково розглядають кроки, що їх слід зробити для завершення певного напрямку дій, як окремі підходи до проблеми” [5, с.16-17].

Альтернатив (варіантів) має бути 3-4 (серед них може бути альтернатива “Нічого не змінювати”).

Кожна альтернатива - це конкретні переліки дій (заходів) та інструментів політики.

Аналіз альтернатив має включати такі відомості:

- а) альтернатива №... . Назву варіанта;
- б) основні заходи політики щодо реалізації варіанта (якщо це не впливає із назви);
- в) потенційні переваги варіанта політики; оцінка результатів проведення політики (або вигід, якщо можлива грошова оцінка результатів);
- г) потенційні недоліки варіанта політики; оцінка витрат ресурсів на проведення політики (чи витрат, якщо можлива грошова оцінка недоліків).

Більш докладно про визначення та формулювання альтернативних шляхів вирішення проблем політики див. [1, с. 229, 348-353; 13, с. 119-160, 138-144; 40, розд. 7; 42, с. 149-168].

6. Рекомендації

а) *Порівняльний аналіз альтернатив* здійснюється за п'ятьма універсальними критеріями: результативністю, ефективністю, справедливістю, адміністративною здійсненністю, політичною здійсненністю. Результати слід звести в таблицю (див. зразок). Опис критеріїв наведено у підрозд. 3.4. Критерії можна оцінювати за трибальною шкалою: 3 - високе значення, 2 - середнє, 1 - низьке (може бути обрана й інша шкала - 5, 10, 100-бальна). Визначаючи рейтинг варіанта, кращому варіанту надають рейтинг “1”. Всі критерії можуть мати як однакову вагу, так і диференційовану (так, якщо досягнення результату є виключно важливим незалежно від його “ціни”, то при визначенні рейтингу критерій результативності може враховуватись із ваговим коефіцієнтом “1”, решта, наприклад, з коефіцієнтом “0.5”).

Обрана процедура визначення рейтингу має бути описана в роботі (*увага: цей пункт є обов'язковим!*).

Порівняльний аналіз альтернатив політики

Критерії	Оцінки варіантів (альтернатив) політики			
	1-го	2-го	3-го	4-го
Результативність	Висока	Низька	Середня	Середня
Ефективність				
Справедливість				
Політична здійсненність				
Адміністративна здійсненність				
Рейтинг варіанта				

Необхідно пояснити, як визначались значення критеріїв (*увага: обов'язково слід вказати, як визначались ефективність і результативність*). Рекомендації щодо використання універсальних критеріїв наведено у підрозд. 3.4.

б) *Порада клієнту, що проводить дослідження щодо вибору кращої за результатами аналізу альтернативи (з урахування рейтингу альтернатив);*

в) *Прогноз можливих наслідків реалізації запропонованої альтернативи (а також її відхилення) - як коротко-, так і довгострокових.*

3.4. П'ять універсальних критеріїв оцінки альтернативних варіантів політики*

1. Результативність як критерій оцінки варіантів політики.

Результативність політики (програми) [effectiveness] - це міра досягнення проголошених цілей політики.

Для визначення результативності політики слід попередньо чітко визначити її цілі (або завдання); по кожній меті (завданню) сформулювати критерій (ознаку) її досягнення. З урахуванням цих критеріїв слід визначити, яка ймовірність досягнення всього комплексу цілей (або виконання всього комплексу завдань). Наприклад, якщо всі завдання будуть виконані з високою ймовірністю, то результативність вважається високою. Якщо всі завдання будуть виконані з низькою ймовірністю, то результативність буде низькою.

* При підготовці цього коментаря використано методичні вказівки проф. Пола Брауна для учасників програми стажування з питань аналізу політики у Канаді та Польщі у 2001 р.

“Оцінювання результативності політики покликане показати читачеві, наскільки добре ця конкретна політика досягає своєї мети. Процес оцінювання результативності політики складається з трьох кроків:

1. Побудова моделі оцінювання.
2. Застосування моделі до політики, що аналізується.
3. Формулювання висновків.

Першим кроком в оцінюванні політики є створення моделі її оцінювання, яка має починатися з чіткого визначення політики, що є об'єктом оцінювання. Крім визначення політики, модель має включати формулювання:

- 1) загальних цілей, для досягнення яких розроблено політику;
- 2) конкретних завдань, виконання яких сприяє досягненню зазначених цілей;
- 3) критеріїв для визначення ступеня виконання завдань;
- 4) точних показників для вимірювання, наскільки ці критерії задоволено.

Для побудови моделі оцінювання необхідно визначити:

1) загальні цілі, для яких розроблено дану політику. Іноді установа, що є розробником політики, сама формулює цілі даної політики. Якщо ж таке визначення відсутнє, то слід окреслити цілі самостійно за допомогою інших засобів, а саме: інтерв'ю або додаткового дослідження.

2) Визначити конкретні завдання, або кроки, що є етапами досягнення цілей.

3) Визначити критерії, що допоможуть встановити, наскільки успішно виконуються завдання політики.

4) Визначити показники, що характеризуватимуть застосування критеріїв до конкретних завдань.

Побудувавши модель оцінювання політики, варто використати розроблені вами показники, щоб зробити якомога більше кількісних оцінок предмета, що аналізується. Крім кількісних, можуть знадобитися якісні методи оцінювання для тих критеріїв, які не піддаються точному кількісному вимірюванню” [5, с. 15].

2. Ефективність як критерій оцінки варіантів політики.

Ефективність політики (програми) [efficiency]- це співвідношення між витратами на проведення політики та досягнутими результатами.

Для визначення ефективності слід підрахувати потенційні витрати і вигоди, що пов'язані з реалізацією певної альтернативи політики.

Для оцінки ефективності політики:

- 1) укладіть список вигід та витрат для кожного варіанта;
- 2) оцініть кожну з вигід та витрат у грошовому вирішенні, врахувавши витрати часу та ризик;
- 3) порівняйте їх для визначення чистої вигоди.

“Ефективність пов'язує витрати з досягненнями, вона показує не лише те, наскільки добре зроблено ту чи іншу справу, але й те, скільки ресурсів знадобилось для її виконання. Інакше кажучи, коли йдеться про ефективність політики, то хочуть отримати відповідь на запитання: “Якою була віддача від політики з огляду на докладені зусилля та ресурси, витрачені на її розробку і впровадження?”

Проведення спрощеного аналізу вигід та витрат

Запропонувавши перелік варіантів, ви маєте проаналізувати переваги (вигоди) кожного з них та витрати, з якими пов'язаний кожний варіант. *Вигоди* - це очікувані позитивні результати реалізації того чи іншого варіанта. *Витрати* - це час, грошові та інші ресурси, витрачені на реалізацію даного варіанта, або можливі негативні наслідки його реалізації (які іноді називаються *невигодами* - *disbenefits*). Як вигоди, так і витрати можуть включати економічні, соціальні, політичні та екологічні чинники.

Як зазначалося в документі, слід проаналізувати всі передбачувані витрати і вигоди. Не можна вилучати з аналізу можливі витрати чи вигоди якогось із варіантів для більшої або меншої привабливості іншого варіанта. Варто пам'ятати, що документ з аналізу політики опиниться на столі посадовця, що відповідає за прийняття правильного рішення. І навіть якщо в кінцевому підсумку посадовець обере не той варіант, що його було рекомендовано автором документа, але зможе отримати з документа вичерпну інформацію щодо цього варіанта, це означатиме, що автор виконав своє завдання правильно і в повному обсязі. Обрані та призначені посадовці можуть з певних міркувань обрати варіант, що технічно не є найвигіднішим. Проте якщо розробник політики віддасть перевагу хибному варіантові політики через брак інформації в документі з аналізу політики, то, зрозуміло, що відповідальність за це покладатиметься на автора документа.

Чимало книжок написано про те, як проводити аналіз вигід та витрат. Тож у цьому розділі наведемо лише спроще-

ний (проте корисний) опис цієї процедури. Проводячи аналіз вигід та витрат, слід завжди дотримуватися однакової послідовності кроків для кожного варіанта політики. Спершу складіть перелік вигід даного варіанта, а потім - перелік витрат. Далі оцініть кожну вигоду та витрату в грошовому вимірі. Такі оцінки мають базуватися на думці експертів, а саме: уряду, інженерів, консультантів або працівників приватних компаній, що спеціалізуються у відповідній галузі. Попередню оцінку вартості будівництва, наприклад, можуть зробити інженери відповідного місцевого, регіонального чи національного урядового агентства. Витрати на заробітну плату персоналу можна підрахувати, помноживши кількість людино-годин (або днів) на погодинний тариф, що сплачується за відповідну послугу/роботу.

Деякі витрати буває нелегко оцінити. Певні нематеріальні явища, наприклад "політичне невдоволення", дуже важко піддаються кількісному вимірюванню. Проте намагання це зробити є виправданим та корисним. Аналітики державної політики називають такі оцінки *компенсаційними варіаціями (compensating variations)*. Компенсаційна варіація дозволяє аналітикам "приписати" грошову (наприклад, доларову) вартість нематеріальним факторам з метою порівняння. Грошова вартість певної нематеріальної витрати - це та сума, яку пересічний громадянин, зазвичай, погодився б прийняти як справедливу компенсацію за певні витрати або отриману невигоду.

Слід пам'ятати, що всі оцінки мають бути внесені в текст документа з аналізу політики та доведені до відома його читачів. Оцінки, наведені в документі, не обов'язково повинні бути абсолютно точними або бездоганно вичерпними. Важливо розуміти, що на основі документа з аналізу політики прийматимуться певні рішення щодо політики. Отже, корисніше надати клієнтові помірковані, хоч і приблизні, оцінки можливих вигід та витрат запропонованих варіантів політики, ніж не надати жодних оцінок взагалі.

У розділі документа з аналізу політики, де викладаються рекомендації, слід узагальнити результати аналізу вигід та витрат у вигляді таблиці та навести невеликі (один-два абзаци) пояснення з порівнянням альтернатив [5, с. 16-19].

3. Справедливість як критерій оцінки варіантів політики.

Цей критерій означає непропорційний вплив на різні регіони та групи населення. Основні його ознаки: громадянство,

місце проживання, рівень доходів, класова, расова та національна належність, вік, стать.

Типи справедливості: а) горизонтальна: *однакове ставлення до членів суспільства з однаковим статусом*; б) вертикальна: *розподіл товарів та послуг між групами з нерівним статусом*; в) міжвікова: *вплив на долю майбутніх поколінь*.

4. Політична здійсненність як критерій оцінки варіантів політики.

а) Відповідність пріоритетним завданням уряду; б) ставлення громадськості; в) ставлення впливових груп спеціальних інтересів.

Елемент аналізу:

а) *Дійові особи* Інтереси яких груп чи осіб зачіпає проблема? Хто з них може підтримати або не підтримати вибраний варіант?

б) *Переконання та мотивація*. Як ставиться до даної проблеми та запропонованого варіанта кожна з дійових осіб? Чого потребують, до чого прагнуть дійові особи?

в) *Ресурси*. Які фінансові ресурси, владу, авторитет та впливовість має кожна з дійових осіб?

г) *Результативність*. Хто з дійових осіб має більше шансів досягти своїх цілей?

д) *Відповідальність за рішення*. Хто або які організації прийматимуть рішення? Коли?

5. Адміністративна здійсненність як критерій оцінки варіантів політики.

а) Чи може бути реалізований цей варіант політики за наявних політичних, соціальних та адміністративних умов?

б) Чи достатня чисельність персоналу для його реалізації?

в) Чи буде персонал зацікавлено співпрацювати з метою реалізації даного варіанта політики?

г) Чи достатні для цього фінансові ресурси? Якщо їх немає, то чи можна мобілізувати кошти інших підрозділів/міністерств?

д) Чи наявні необхідні матеріальні ресурси?

е) Чи можна все зробити вчасно?

є) Законодавчі (нормативні) обмеження.

4. Рекомендації для написання завдання на тему “Державна установа як економічний агент”

4.1. Загальні зауваження

Завдання має фіксовану тему “Державна установа як учасник ринку”, яка є спільною для всіх слухачів. Індивідуальним для слухачів є вибір конкретної державної установи, на прикладі якої виконується це завдання.

Виконання завдання потребує вміння застосовувати принципи економічного аналізу до діяльності конкретної державної установи, в якій слухач працює зараз або працював раніше. Структурною одиницею аналізу може бути не лише установа в цілому, але і її окремий підрозділ.

Слід зауважити, що предметом аналізу не можуть бути підприємницькі структури (метою діяльності яких вважається одержання прибутку); це мають бути інституції, основним джерелом фінансування яких є бюджетні кошти.

4.2. План виконання другого завдання

Наводиться орієнтовний план виконання завдання “Державна установа як економічний агент” із стислим коментарем та рекомендаціями щодо використання допоміжної літератури:

1. Мета діяльності державної установи.

Див. [46, розд. 1-3, 9; 1, розд. 5; 19, гл. 15.4]

2. В чому та як вимірюється продукт діяльності державної установи ?

Слід встановити користь, яку приносить суспільству діяльність установи, якими будуть наслідки для суспільства в разі відсутності такої установи. Отже, слід з'ясувати, чому установа фінансується державою.

Результатами діяльності державної установи можуть бути суспільні блага (послуги державного управління, зокрема, різноманітні нормативні акти, контроль за виконанням законів, бюджетних витрат, консультації в межах своєї компетенції), певні товари і послуги індивідуального споживання (в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення) [17, с. 16-17; 46, розд. 1-3; 19, гл. 15.4, 58]

Поняття суспільних благ: [38, тема 14; 17, с. 21-22; 37, с. 84-87; 46, розд. 5]

Українська Академія
державного управління
при Президентові України

БІОТЕКА

3. Чинники, які обмежують досягнення мети діяльності установи.

4. Ресурси, які використовуються для досягнення мети діяльності установи. Див., наприклад, [17, с.11-13]; закони, нормативні акти інших установ можуть розглядатись як ресурси.

6. Як і де визначаються ціни на використані установою ресурси.

7. Як визначити вартість продукції установи (повні витрати на її виробництво)? Скористатись концепцією альтернативної вартості [17, с. 11-15], звернути увагу на джерела та обсяги фінансування установи.

8. Хто є "споживачами" продукції державної установи ?

9. Як визначається попит на результати діяльності вашої установи ?

10. Які фактори визначають попит на продукцію вашої установи ?

11. Чи є замінники продукції, яку виробляє державна установа ? Чи існує комплектна продукція ?

Відповідаючи на це запитання, слід виходити із загальноприйнятих визначень попиту, товарів-замінників і товарів-доповнювачів [38, розд.2-5], визначень попиту на суспільні блага (див. вище) згідно з готівністю суспільства платити.

12. Наведіть опис ринку продукції, яку виробляє державна установа. Хто є учасниками ринку продукції, яку виробляє державна установа ?

Для кожного виду продукції, визначеного вище, встановити: хто є представниками з боку пропозиції (лише одна установа, яка розглядається, чи хто-небудь ще); а також з боку попиту (інші установи, підприємства, домогосподарства. Охарактеризувати структуру ринку, виходячи із визначення цього поняття (див., наприклад, [38, розд.7]).

13. Чи можлива приватизація на ринку продукції, яку виробляє державна установа? Обґрунтувати, якщо вона неможлива.

Відповідь на запитання залежить від того, чи є продукція суспільним благом, чи приватним; чи можливе ринкове ціноутворення на продукцію установи, чи існують ситуації неспроможності ринку (див., наприклад, [16]).

Слід звернути увагу на те, що в деяких із рекомендованих у списку літератури джерелах наведено конкретні приклади аналізу діяльності різних державних установ, зокрема таких, як:
 органи представницької влади [1, с. 188-208];
 органи виконавчої влади [1, с. 208-220; 46, розд. 7; 37, с. 154-168];
 органи місцевої влади [46, розд. 26-27];
 національна оборона [46, розд. 12];
 освіта [46, розд. 15];
 охорона здоров'я [46, розд. 11; 39, розд. 3, 7-11];
 соціальне страхування [46, розд. 13];
 соціальні програми [46, розд. 14];
 державні підприємства [11].

Рекомендована література

Основна

1. Веймер Д.Л., Вайнінг А.Р. Аналіз політики: концепції і практика / Пер. з англ. за наук. ред. О.Кілієвича. - К.: Основи, 1998. - 654 с.
2. Економічний розвиток і державна політика / Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.: Навч. посіб. / За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка. - К.: Вид-во УАДУ, 2001. - 480 с.
3. Кілієвич О.І. Економічний аналіз державної політики. - К., 2002 (готується до друку).
4. Аналітичні записки з розробки напрямків державної політики / Укл. В.Романов, О.Кілієвич. - К.: Вид-во УАДУ, 2001. - 236 с.
5. Документи з аналізу політики // Пер. з англ. - К.: Вид-во УАДУ, 2002. - 19 с.
6. Розробка державної політики: Аналіт. зап. / Укл. О.І.Кілієвич. - К.: Вид-во УАДУ, 2002. - 240 с.

Додаткова

7. Албегова И.М., Емцов Р.Г., Холопов А.В. Государственная экономическая политика: опыт перехода к рынку / Под общ. ред. проф. А.В.Сидоровича. - М.: Изд-во "Дело и сервис", 1998. - 320 с.
8. Аналіз вигід і витрат: Практич. посіб. / Секретаріат Ради Скарбниці Канади; Пер. з англ. С.Соколик; Наук. ред. пер. О.Кілієвич. - К.: Основи, 1999. - 175 с.

9. *Аткинсон, Энтони Б., Стиглиц, Джозеф Э.* Лекции по экономической теории государственного сектора: Учебник: Пер. с англ. - М.: Аспект-пресс, 1996. - 832 с.
10. Аудит адміністративної діяльності: Теорія та практика / Пер. з англ. В. Шульга. - К.: Основи, 2000. - 190 с.
11. *Ахмедуев А.* Казенные предприятия: функции, критерии и механизм хозяйствования // Экономист. - 1998. - Вып. 9. - С.77-84.
12. *Бланкарт Шарль.* Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки: Пер. з нім. - К.: Либідь, 2000. - 654 с.
13. *Браун М. Пол.* Посібник з аналізу державної політики: Пер. з англ. - К.: Основи, 2000. - 243 с.
14. *Бункина М.К., Семенов А.М.* Экономическая политика: Учеб. пособие.- М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1999. - 336 с.
15. *Вайс Керол Г.* Оцінювання: методи дослідження програм та політики: Пер. з англ. / Наук. ред. перекл. О.Кілієвич, - К.: Основи, 2000 - 671 с.
16. *Демидова Л.* Пути повышения эффективности государственного сектора (опыт стран Запада) // Проблемы теории и практики управления. - 1998. - Вып. 4. - С. 38-43.
17. *Дербін Е., Кілієвич О.* Економічна теорія і державний сектор.- К.: Вид-во УАДУ, 1997.-107 с.
18. Державні фінанси: теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / За ред. Ю. Немеца та Гл. Райта; Пер. з англ. - К.: Основи, 1998. - 542 с.
19. *Долан Э.Дж., Линдсей Д.Е.* Микроэкономика: Пер. с англ. - СПб: СПб оркестр: Литера плюс, 1994.- 446 с.
20. Економічне зростання на засадах справедливості: Український погляд / За ред. Дж.Хансена та В.Нанівської. - Світовий банк. Документ для обговорення № 407. 1999.
21. Економічне зростання на засадах справедливості: Вибір стратегії для України. / Дж. Хансен, Діана Кук. - Світовий банк. Документ для обговорення № 408. 1999.
22. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.1. Економічна політика в сфері промисловості, паливно-енергетичного, транспортного комплексів та зв'язку. / Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.; За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2001. - 104 с.

23. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.2. Економічні аспекти міського будівництва і житлової політики / Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.; За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2001. - 72 с.

24. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.3. Економіка культури і мистецтва / Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.; За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка. - К.: Вид-во "К.І.С.", 2001. - 144 с.

25. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.4. Економіка освіти і науки / А.Бауманіс, Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.; За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2001. - 132 с.

26. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.5. Доходно-витратний аналіз / Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.; За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2001. - 104 с.

27. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.6. Міжнародна економіка. Торговельна політика. / Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.; За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2001. - 163 с.

28. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.7. Аграрна політика в сучасних умовах / Ю.Бажал, О.Кілієвич та ін.; За заг. ред. Ю.Єханурова та І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2001. - 246 с.

29. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.8. Соціальна політика / Ю.Бажал, Н.Грицяк та ін.; За заг. ред. І.Розпутенка. - К.: Вид-во "К.І.С.", 2002. - 239 с.

30. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.9. Фінансовий менеджмент у системі державного управління / Ю.Бажал, Дюфло Ремі та ін.; За заг. ред. І.Розпутенка.-К.: Вид-во "К.І.С.", 2002.-263 с.

31. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.10. Ринок праці в умовах перехідної економіки / Ю.Бажал, Вюртембергер Томас та ін.; За заг. ред. І.Розпутенка. - К.: Вид-во "К.І.С.", 2002. - 232 с.

32. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.11. Державна політика та економіка охорони здоров'я в Україні. / М.Зілинська, Л.Григорович, Л.Жаліло та ін.; За заг. ред. І.Розпутенка, І.Солоненка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2002. - 216 с.

33. Економічний розвиток і державна політика: Практикум. Вип.12. Регіональний розвиток і підприємництво/О.Глагола, С.Дідківська та ін.; За заг. ред. І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2002. - 148 с.

34. Ефективність державного управління / Ю.Бажал, О.Кілієвич, О.Мертенс та ін.; За заг. ред. І.Розпутенка.- К.: Вид-во "К.І.С.", 2002.

35. Збірник досліджень з ефективності роботи державних організацій України / Швед. нац. Бюро аудиту; Швед. ін-т держ. упр. – К., 2001. - 156 с.

36. *Кілієвич О.І.* Аналіз державної політики: мікроекономічні аспекти // Сучасна економічна теорія і державні фінанси / Кілієвич О., Розпутенко І. та ін. - К.: Вид-во УАДУ, 1999. - Ч.1. - С. 5-125.

37. *Кілієвич О.* Теорія суспільного вибору і мікроекономічна політика уряду // Романюк О., Кілієвич О. та ін. Сучасна економічна теорія і стабілізаційні моделі у відкритому суспільстві / За ред. І.Розпутенка. - К.: Вид-во УАДУ, 1998. - Ч. 2. - С. 51-188.

38. Мікроекономіка і макроекономіка: Підруч. для підготовки магістрів держ. упр. / С.Будаговська, О.Кілієвич та ін. / За ред. С.Будаговської. - 2-е вид. - К.: Основи, 2001. - 518 с.

39. *Магуайр Е., Гендерсон Д., Муні Г.* Економіка охорони здоров'я: Вступний курс / Пер. з англ. за наук. ред. І.Солоненка. - К.: Основи, 1998. - 313 с.

40. *Пал Леслі А.* Аналіз державної політики: Пер. з англ. - К.: Основи, 1999. - 422 с.

41. *Піндайк Р., Рубінфелд Д.* Мікроекономіка. - К.: Основи, 1997. - 646 с.

42. *Романов В., Рудик О., Брус Т.* Вступ до аналізу політики: Навч. посіб. - К.: Основи, 2001. - 238 с.

43. *Саймон, Герберт А.* Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції: Пер. з англ. - К.: АртЕк, 2001. - 392 с.

44. *Сакс Дж., Пивоваровський О.* Економіка перехідного періоду: Уроки для України: Пер. з англ. - К.: Основи, 1996. - 345 с.

45. *Семюельсон, Пол А., Нордгауз, В. Д.* Мікроекономіка. - К.: Основи, 1998. - 676 с.

46. *Стігліц Дж.Е.* Економіка державного сектора: Пер. з англ. - К.: Основи, 1998. - 720 с.

47. Тимчасовий регламент Кабінету Міністрів України: Затв. Постановою Кабінету міністрів України від 5 черв. 2000 р. № 915. (Розд.5. Порядок розроблення концептуальних засад реалізації урядової політики). - К., 2000.

48. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) / Ін-т економ. прогнозування; За ред. В.М.Геєця. - К.: Логос, 1999. - 500 с.

49. Україна на роздоріжжі: Уроки з міжнародного досвіду економічних реформ/ За ред. А.Зінденберга і Л.Хоффманна. - К.: Вид-во Фенікс, 1998. - 478 с.

50. Хайман Д.Н. Современная микроэкономика: анализ и применение: В 2 т. / Пер. с англ.- М.: Финансы и статистика, 1992. - Т.1- 384 с.; Т.2. - 384 с.

51. Чучман Ю. Оцінка доцільності державних і приватних інвестиційних проектів / Пер. з англ. С.Соколик.- К.: Вид-во УАДУ, 1998. - 102 с.

52. Эренберг, Рональд Дж., Смит, Роберт С. Современная экономика труда. Теория и государственная политика / Пер. с англ. - М.: МГУ, 1996. - 800 с.

53. Эффективность государственного управления: Пер. с англ. - М.: Фонд "за экономич. грамотность" // Рос. эконом. журн., Изд-во АО "Консалтбанкир", 1998. - 848 с.

54. Якобсон Л.И. Государственный сектор экономики: экономическая теория и политика: Учеб. для вузов. - М.: ГУ ВШЭ, 2000. - 367 с.

55. Ястремський О., Гриценко О. Основи Мікроекономіки. - К.: Т-во "Знання" України, 1998. - 700 с.

56. Dye, Thomas R. Understanding public policy. 7th ed. - Prentice Hall, 1992. - 377 p.

57. Levy, John M. Essential microeconomics for public policy analysis.- Westport, Connecticut, London: Praeger, 1995. - 234 p.

58. Nagel, Stuart S. Public policy: goals, means, and methods.- Lanham, New York: University Press of America, 1991. - 456 p.

59. Strick, John C. The Economics of Government Regulations: Theory and Canadian Practice: 2nd Ed. - Toronto: TEP, 1994.

Інтернет-ресурси

Універсальні ресурси

www.vlada.kiev.ua/ums Український медіа-сервер (зокрема, всі українські ЗМІ - преса, радіо, телебачення - в Інтернет, а також органи влади).

Офіційні ресурси

www.kuchma.gov.ua - сайт Президента України.

www.kmu.gov.ua - Кабінет Міністрів України (вихід на всі міністерства і відомства).

www.rada.kiev.ua - Верховна Рада України (Закони України, Укази Президента, Постанови КМУ).

www.ukrstat.gov.ua - Держкомстат України.

www.me.gov.ua - Мінекономіки та... (зокрема, Економічна політика).

www.zakon.gov.ua - Законопроекти України (Центр політико-правових реформ).

Аналітичні центри:

www.intellect.org.ua - Мережа аналітичних центрів України.

www.icps.kiev.ua - Міжнародний центр перспективних досліджень.

www.harvard.kiev.ua - проект Гарвардського університету для України.

www.legality.kiev.ua - Інститут проблем законодавства імені Ярослава Мудрого.

www.ucerps.com.ua - Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова.

www.comparativelaw.kiev.ua - Центр порівняльного права при Міністерстві юстиції України.

Міжнародні ресурси:

www.ueplac.kiev.ua - Українсько-європейський консультативний центр (UEPLAC).

www.worldbank.org - Світовий банк (*WB*).

www.wto.org - Світова організація торгівлі (*WTO*).

www.europa.eu.int - Європейська комісія (*EU*).

rfe.wustl.edu/EconFAQ.html - ресурси для економістів в Інтернет.

hsb.baylor.edu/html/gardner/RESORS.HTM - Світові *Web*-ресурси з економіки, Steve Gardner, Baylor University.

hsb.baylor.edu/html/gardner/ECOSTAT.HTM – економічна статистика.

www.helsinki.fi/WebEc/framed.html - *WWW*-ресурси з економічної теорії.

www.regulation.org - *Web*-ресурси з регуляторної політики.

Зміст

Передмова.....	3
1. Завдання до виконання контрольних робіт для слухачів заочної форми навчання	4
1.1. Структура роботи	4
1.2. Оформлення контрольної роботи	4
1.3. Використання рекомендованої літератури та інших джерел	5
2. Завдання до написання рефератів (аналітичних записок) для слухачів денної і вечірньої форм навчання	6
3. Рекомендації до написання аналітичних записок	6
3.1. Загальні зауваження	6
3.2. Параметри тексту	7
3.3. Орієнтовна структура реферату	8
3.4. П'ять універсальних критеріїв оцінки альтернативних варіантів політики	12
4. Рекомендації для написання завдання на тему “Державна установа як економічний агент”	17
4.1. Загальні зауваження	17
4.2. План виконання другого завдання	17
Рекомендована література	19

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
для написання контрольних робіт з модуля
“Економічний аналіз державної політики”

У к л а д а ч
Кілієвич Олександр

Київ, видавництво УАДУ

Відповідальна за випуск *Н.А. Гегеля*
Редактор *В.Г. Шевельова*
Коректор *І.Т. Пустовіт*
Комп'ютерна верстка *Н.Ю. Копайгора*

Підписано до друку 5.08. 2002 р.
Формат 60x90^{1/16}. Тираж 500 пр. Обл.-вид. арк. 1,2.
Ум. друк. арк. 1,3. Папір офсет. № 1. Гарн. Таймс. Офс. друк.
Зам. № 035

Видавництво Української Академії державного управління
при Президентові України.
03057, Київ-57, вул. Ежена Потьє, 20, тел. 456-94-36.
E-mail: vydav@academy.kiev.ua

Свідоцтво серії ДК № 920 від 21.05.2002 р.

Видруковано з оригінал-макета у видавництві
Української Академії державного управління
при Президентові України.
03057, Київ-57, вул. Ежена Потьє, 20.